

ЗМІСТ

«Так хто ж рухав долями людства?» <i>П. Мовчан</i>	5
Побачити себе «чужими очима». <i>Акад. І. Дзюба</i>	14
«Itinerarium» Даніела Крмана, мол. і Україна в ньому. <i>М. Неврлий</i>	20
Подорожній щоденник (Itinerarium, 1708–1709). <i>Д. Крман</i>	41
Полтавська битва 1709 р. <i>Т. Мацьків</i>	195
Виміри реального і вірогідного. <i>Г. Булах</i>	200
Даніел (<i>Уривок з поеми</i>)	200
Подорож у віки	208
Що було б, якби... ..	213
Перемога шведів і козаків під Полтавою у 1709 році та її наслідки Альтернативна історія. <i>К. Гернер</i>	214
Примітки. <i>М. Неврлий</i>	218
Іменний покажчик. <i>В. Романишин</i>	228
Показчик місцевих назв. <i>М. Мірошниченко</i>	231
Резюме словацьке. <i>О. і Г. Булахи</i>	234
Резюме французьке. <i>О. Булахова-Неврла</i>	236
Резюме англійське. <i>Д.Т. Штол, консультувала Р. Бистрянська</i>	238
Резюме іспанське. <i>В. Дубцова</i>	240

«так хто ж рухав долями людства?»

Чи не кожному свідомому українцеві випала така «небезпечна честь» бути затаврованим потрійним знаком: «мазепинець», «петлюривець», «бандерівець»... Тавро — різної якості і залежне від рівня освіченості таврувальника. Мене вперше проштампелювали «мазепинцем» у Тобольську у вузькому колі місцевих інтелектуалів, до яких входило і кілька «малоросів», які на мій захист і захист національної гідності українських козаків-засланців до цих країв за часів Петра I, мовчки слухали, як майстерно мене проштампелювали «мазепинцем» «господарі» цих земель, які свого часу «приростили» до імперії наші ж таки землячки Єрмак, Кільце, Гроза, завербовані відомим «благодійником» Строгановим...

Згодом уже дошили мені «лички» петлюривця і бандерівця. І тому пошуки будь-якої інформації про І.С. Мазепу стало простою потребою... Ага... зрадник... А вже потім — самостійник... Царя зрадив, перейшовши на бік шведського короля Карла XII. І чим більше дізнавався про оспівану О. Пушкіним «Полтавську битву», тим більше мене зацікавлювало питання: — Чому король шведський Карло XII привів свої війська в Україну? Чому не під Москву? Чому не під Санкт-Петербург? Не під Псков чи Смоленськ? А чому під Полтаву?! Чому була «нарокована» ця поразка? Перечитую вкотре «Подорожній щоденник» Даніела Крмана (*Itinerarium 1708–1709*) і не знаходжу відповіді...

Колись, читаючи «Спомини з російсько-турецької війни 1877–78 р.» Миколи Садовського, виданий дру-

Даниел Крман

Даніел Зрман

карнею товариства «Час» у Києві (1917 р.), натрапив на те місце, де видатний артист, а тоді — неперевершений вояка, офіцер царської армії, який мав найвищу армійську нагороду — Георгіївського Хреста — розповів про зустріч у молдавському місті Галац із могилою гетьмана Івана Мазепи, про якого він каже як про «славного патріота, що бажав здобути щастя і волю і честь своїй рідній, бездольній Україні, знесилившись у тяжкій боротьбі, поліг у далекій чужині, анафемою затаврований... Гіркі, болючі сколихнула роздуми, що їх ще більше загострили роки і нові нещастя, яких зазнав рідний край... Безталанна ти моя рідна Україно! Кому ти тільки не допомогла здобувати волю і самостійність? Кого ти не підтримувала будити національні почуття та виробляти національну культуру? Всім. І ляхам, і москалям, і молдаванам. От і тепер, сидячи сама в неволі, в тяжкій ярмі, виставила своїх синів визволяти далеко вільніших за тебе — болгар із турецької неволі. А хто ж тобі допоможе скинути зі своєї шиї те тяжке ярмо, яке необачно наділа собі за часів Богдана? Хто допоможе тобі здобути волю, як ти допомогла?! Ніхто! Ніхто! Про тебе вже забули всі. Навіть синів твоїх підлітків у школі чуженичній навчають, що тебе ніколи не було, а так собі, мовляв, клептик російського народу, історичними хибамися одірваний від своїх, а потім волею божою вернувся знов до своєї рідної російської хати. Діти малі, нерозумні вірять байці!» Можна було б обмежитись лише цитатою про безталанність, якби не такі актуальні роздуми про так звану «рідну російську хату», про яку нам чи не щоденно нагадують Гундяєви, Міхалкови, Затуліни і всяка дрібна доморосла нечистота, що під прикриттям так званої української

влади жанр байки про «єдинокровність і спільність» перетворила в загальнодуховну ідеологію...

Проте марні зусилля «рускомірівцев». Тому що те почуття, яке висловив у своїх споминах Микола Садовський, є ніби певною матрицею, яка відбита в наших душах, на яку не можна не зважати, почуття національного самозбереження, необхідність у мовно-культурному самоусвідомленні нації. Вони незнищенні як глибинно-натуральні людські інстинкти. Нація, як єдина колективна особистість, має таке ж право на існування, на свою гідність і свій поступ, як і кожна людська особистість, яку і релігія і гуманістична мораль визнають вищою цінністю. Саме тому змушений нагадати сьогоднішнім опонентам української самостійності, яку ототожнюють з націоналізмом, висловлювання відомого російського філософа Івана Ільїна, який вважав, що проблема «дійсного націоналізму розв'язувана лише в зв'язку з духовним розумінням батьківщини: адже націоналізм є любов до духу свого народу і до того ж саме до її духовної своєрідності».

Чому це таке важливе нагадування? А тому що чужинець Данієл Крман у своїх щоденникових записах відокремлює Україну-Козакію від інших земель, а козаків-українців від московитів...

«Батьківщина, — зазначає Іван Ільїн, — походить від Духу Божого: національно сприйнятий, виплеканий і в земні справи впроваджений дар Духу Святого».

«Для того, щоб знайти свою батьківщину і злитися з нею почуттям і волею, і життям, необхідно жити духом і берегти його в собі і необхідно потім здійснити в собі патріотичне самоусвідомлення», —

Данієл Крман

